

ezeket a normatívákat, amelyek hozzájárultak ahhoz is, hogy minden szinten kiszélesedett az oktatási intézmények választéka és kínálata. A tematikus szám áttekinti a fenti szakmai normatívák fejlődését és történetét a könyvtári-tájékoztatási szakmá-

ban, kiemeli hasznukat mind a munkáltató, mind a munkavállaló szempontjából, és tárgyalja az ellenük felhozott bírálatokat is.

(Autoref.)

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

00/026

Rahvusraamatukogu = Raamatukogu. 1999. 4. no. 4-13.p.

Nemzeti könyvtárak. Hat európai nemzeti könyvtár igazgatója beszél a könyvtáráról

Nemzeti könyvtár

A CENL (Conference of European National Libraries) 1999 őszén Észtországban tartja konferenciáját. Ebből az alkalomból a *Raamatukogu* c. folyóirat tematikus számban mutatja be az európai nemzeti könyvtárak jelenlegi helyzetét és jövőbeli kilátásait. Hat könyvtárigazgató (Brian Lang, British Library; Einar Sigurdsson, Izland nemzeti könyvtára; Vlas Bulavas, Litván nemzeti könyvtár; Esko Häkli, Finn nemzeti könyvtár; Vladimir Zaitsev, Orosz nemzeti könyvtár; Tiit Valm, Észt nemzeti könyvtár) írásait olvashatjuk, akik a folyóirat következő kérdései alapján írták meg cikkeiket: 1) Mutassa be könyvtárát és foglalja össze a könyvtár jövőbeli fejlesztési irányait; 2) Hogyan látja a jövő évezred egyesített Európájában a nemzeti könyvtárak

szerepét és fejlődési lehetőségeit? 3) Milyen kapcsolatot és együttműködést vár az ön könyvtára és az észt könyvtárak között?

(Autoref. alapján)

00/027

WENZEL, Sarah G.: From revolution to evolution: the transformation of the Bibliothèque Nationale into the Bibliothèque Nationale de France, through the lens of popular and professional reports = *Libr. Q.* 69. vol. 1999. 3. no. 324-338. p.

A Bibliothèque Nationale átalakulása Bibliothèque Nationale de France-szá - népszerű és szakmai beszámoló alapján

Feladatkör; Nemzeti könyvtár

Az új francia nemzeti könyvtár, amely François Mitterrand nevéhez kötődik, 1999-ben nyitotta meg kapuit teljes körű szolgáltatásaival. A beruházás összértéke 7,2 milliárd francia frank volt, a könyvtár működtetése évente 1,2-1,5 milliárd frankba kerül. A könyvtár már 1988-tól folyamatosan nagy viták tárgya volt. Nemcsak az épületről tértek el a vélemények, hanem politikai és kulturá-

lis csatározások is zajlottak azzal kapcsolatban, hogy mi a nemzeti könyvtár szerepe Franciaországban és milyen irányt vegyen a könyvtárak fejlesztése általában. A népszerű és a szakmai sajtóban 1991 és 1993 között nagyon sok publikáció jelent meg, amelyek szemlélésből nyomon követhető a projekt módosulása.

A régi nemzeti könyvtári épület (BNF-Richelieu) szemben helyezkedik el az új épülettel (BNF-Tolbiac vagy Bibliothèque François Mitterrand). A Bibliothèque National (BN) gyűjteménye a ritka és archivális francia anyag megőrzését tűzte ki céljává, tudományos használatra, a humán tudományokra koncentrálva. Az új BNF a nagyközönség felé fordul és szélesebb gyűjtőkörre alapoz. A régi épületben maradnak a kéziratok, fotók, térképek, az éremgyűjtemény és a zeneművek.

A változásokból a népszerű sajtó az újdonságokat igyekezett kiemelni, a szaksajtó a vállalkozás nagyságrendjét, a különböző elemek integrációját, az új szervezeti felépítést emelte ki. A szaksajtó nem foglalkozott a vállalkozás politikai vetületeivel. A népszerű sajtó az 1991-1993-as időszakban szinte mindent megkérdőjelezett, kivéve azt, hogy valamilyen új könyvtárra feltétlenül szükség van. Nem vitatta a nemzeti könyvtár mint intézmény szimbolikus jelentőségét sem.

A könyvtár épülete sok kritikát kapott. A könyvtárosoknak kevés módjuk volt a beleszólásra a tervezés és a kivitelezés stádiumában. Az állomány elhelyezésének szakrendjéről például csak az építészeti terv elfogadása után dönthettek, és a tervet jóváhagyó bizottságnak sem volt könyvtáros tagja. A nemzeti könyvtár átalakulása, a muzeális funkciók visszaszorítása és a nagyközönség felé való nyitás az egész francia könyvtárügy hagyományos, elitista szemléletére hatással volt. A terveket ez annyiban érintette, hogy egy módosítás során külön szintet alakítottak ki a kutatóknak és külön szintet a nagyközönség számára. A cikkek nem térnek ki arra, hogyan befolyásolta ez a nyitás a tájékoztató könyvtá-

rosok feladatkeretét. Mitterrand egyébként felhívta a könyvtárosokat, hogy változtassanak a róluk kialakult képen, legyenek készségesebbek, szolgálatkészebbek.

Az átalakulás kapcsán felülvizsgálták a könyvtár gyűjtési politikáját, jelentősen kibővítették a külföldi kiadványok és a nem nyomtatott dokumentumok beszerzését. 1991-ben 300 ezer mű digitalizálását és 200 számítógép beszerzését irányozták elő, később a művek számát 100 ezerre csökkentették. Az elektronikus dokumentumok kiküszöbölnék a szállítási és állományvédelmi problémákat is. A digitalizáláshoz a dokumentumok egy részét a meglévő mikrofilm-gyűjteményből veszik.

A BN 1970 óta építi OPAC-ját. A teljes állományt szeretnék gépre vinni, ehhez folyik a raktári ellenőrzés, amely egyben az állományvédelmi felmérést is szolgálja. Évente 300 ezer kötet savmentesítésére készülnek. A BNF 1993-tól közös katalógust épít ötven felsőoktatási könyvtárral (CCF) együttműködésben.

Az üzemelés során sok minden kiderülhet a technológia és az emberi erőforrások területén. Ki fog derülni, hogy a BNF képes-e egyszerre szolgálni a nagyközönséget és a kutatókat. Változások várhatók a könyvtárosok szerepében is, de az információk összegyűjtésében, rendszerezésében és használatba adásában mindig szükség lesz rájuk.

(Hegyközi Ilona)

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

00/028

GIBSON, Andrew - NEWTON, Robert - DIXON, David: Supporting open and distance learners: practice and policy across further and higher education libraries = Libr. Rev. 48. vol. 1999. 5. no. 219-231. p.

A brit felsőoktatási könyvtárak gyakorlata és politikája a nyílt és távolsági oktatással kapcsolatban

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Felnőttoktatás; Tájékoztatósi politika; Távoktatás

A cikk, különös tekintettel a skóciai helyzetre, azt vizsgálja, hogy a brit továbbképzési és felsőoktatási intézmények könyvtárai milyen lehetőséget kínálnak a felnőtt- és a távoktatás iránt érdeklődők számára. A szakirodalom kritikai elemzése után a cikk egy felmérés eredményeit közli. A felmérést az összes skót, és néhány angol továbbképzési és felsőoktatási könyvtárban végezték el, továbbá strukturált interjúkat készítettek a glasgow-i körzet egyetemeinek könyvtárosaival. A cikk összesíti és elemzi az irodalomkutatás, a felmérés és az interjúk eredményeit, és meghatározza azokat a kulcsfontosságú területeket, amelyekkel az érintett intézmények könyvtárosaiknak foglalkozniuk kell.

(Autoref.)

00/029

HUUHTANEN, Riitta: Oppiminkeskus - uusi oppimisympäristö = Signum. 32. vol. 1999. 6. no. 109-113. p.

Új típusú tanulási központ a kuopioi Egyetemen

Egyetemi könyvtár; Oktatás -számítógéppel; Távoktatás

1999. szeptember 13-ától működik a közép-finnországi Kuopio város egyetemén kialakított modern tanulási központ. A létrehozására kidolgozott összegyűjtött egyetemi projektet az oktatási minisztérium anyagi támogatásával valósították meg. A központ a volt fogászati klinika 940 m² alapterületű tereinek átalakításával jött létre, egy szinttel a Canthia elnevezésű könyvtár fölött, amelyet e program részeként ún. hallgatói (jegyzet- stb.) könyvtárrá alakítottak át. Így az összeköttetésük megteremtése könnyű volt, s megvalósulhatott a hallgatói szolgáltatások koncentrációja. Abban az értelemben is, hogy a pályaválasztási információs pontot a hallgatói könyvtárba helyezték át, a központ mellett üzletet nyitottak, a hallgatói egészséggondozó egy emelettel fel-

jobb, egy étterem pedig egy emelettel lejjebb működik a központnál.

Maga a tanulási központnak nevezett egység hármas cél jegyében jött létre: az információs technika felhasználási lehetőségeinek javítására, az öntevékeny tanulás és ezzel együtt az interaktivitás növelésére, valamint a távoktatás lehetőségeinek bővítésére. A különféle oktatási csomagokat – beleértve a korábban a különböző intézetekben, tanszékekben készületeket is – folyamatosan beletáplálják a központ szolgáltató egységébe és a központ koordinálja az egyetemen hozzáférhető anyagokat, s fenntartja a közös használatra felállítandó tananyag-gyűjteményt. A tanulási környezet nyitott, azaz a hallgató az információs hálózaton keresztül bárhol (a könyvtárból, a mikroszámítógépekkel felszerelt osztályteremből vagy éppen otthonról) is hozzáférhet bármely kar, intézet vagy tanszék által létrehozott előadás-csomagokhoz. A központ legnagyobb termet a legmodernebb távoktatási készülékekkel szerelik föl, s itt lehetőség nyílik mind az oktatás továbbítására és fogadására, mind annak a több munkaállomásra történő szétterítésére.

A központ vezetője – eddigi feladatainak ellátása mellett – a könyvtárigazgató. Kizárólag saját alkalmazottja kettő van: számítógépes tervezők. Egyikük információtechnikai és hálózati szakember, a másikuk az oktatástechnológiáért és a használók képzésének rendezéséért felelős oktató. Minden egyéb feladatot más egyetemi intézmények, szervezetek személyzete lát el: a számítógép-központ az információs hálózat fenntartását és a gépek beszerzését, a könyvtár az információs szolgáltatásokat; a tanulmányi iroda pedig az oktatóknak a hálózat használatára történő felkészítését tervezi meg.

A tanulási központnak 3, az egyéni tanulást szolgáló terme van, 5 csoportmunkára alkalmas szobája és 2 osztályterme, az oktató vezetésével folyó munka céljaira. Összesen 70 mikroszámítógép áll a hallgatók rendelkezésére. A használati operációs rendszer a Windows NT 4.0 verziója.

(Sz. Nagy Lajos)

00/030

TAMBURRINI, Renato: Sistemi bibliotecari di ateneo tra razionalizzazione e autonomia: il caso dell'Università di Pisa = Boll. AIB. 39. vol. 1999. 1/2. no. 39-50. p.

Res. angol nyelven

Egyetemi könyvtári rendszerek a racionalizálás és az autonómia között: a Pisai Egyetem esete

Egyetemi könyvtár

Az olasz egyetemi könyvtári rendszert régóta hatástalannak és pazarlónak ítélték, ahol nagy költséggel kevés eredmény születik. Az e helyzettel szembeni elégedetlenség a 70-es években erősödött meg, először a szakma, majd fokozódóan a tanárok és a hallgatók körében. Ennek eredményeképpen, s részben az automatizált könyvtári rendszerek bevezetésének is köszönhetően, egyre több egyetem tett (teszt) kísérletet könyvtári rendszerének jobbítására és ésszerűsítésére.

Ilyen helyzetben van a Pisai Egyetem könyvtári szolgálata is, melynek jelentős, de számos helyen szétszórt és egyenetlen szolgáltatási színvonalon hozzáférhetővé tett dokumentumvágyona van. Sajátossága, hogy az egyetem fontos könyvtárai alig néhány kilométeres körzeten belül helyezkednek el. (Másfél millió fölötti állomány, 8000 kurrens periódika; 66 adminisztratív egységben 124 szolgáltatóhely, összesen 3051 olvasótermi férőhely; 113 könyvtáros és kb. 100 kisegítő; az egyetemen 12 kar, 61 tanszék, 50 ezer hallgató, közel 1800 oktató, közel 1600 fő technikai-adminisztratív személyzet.) Az egyetem 1987-ben hozta létre könyvtári bizottságát, kezdetben csak a szolgáltatások elégtelensége miatti panaszok vizsgálatára, ebből alakult később állandó bizottsággá, amely komoly diagnosztikai munka után tett javaslatot az egyetem könyvtári rendszerének fokozatos átalakítására, bizonyos fokú centralizáció, a korszerű információtechnológia bevezetése és széles alapokon nyugvó minőségi szolgáltatások megindítása révén. Ennek nyomán a

66 egység helyett 15 (szakosodott) központi könyvtári szolgáltatóhelyet hoztak létre, személyzetük létszámát a potenciális olvasók számához és a munkaterheléshez (kurrens periodikák és új beszerzések mennyisége) igazítva.

Anyagi ellátásukat az érintett kar és tanszékek biztosítják, amit az egyetem központi pénzeiből is kiegészít, az előbbi kritériumokat, valamint a kari/tanszéki finanszírozás egy potenciális használóra eső mértékét és a heti nyitvatartási órák számát figyelembe véve. Az egyetem kidolgozta a könyvtári célrendszert, amely elsősorban a nyilvános szolgáltatásokra van tekintettel, elkészítette a könyvtári szolgáltatások irányelveit és közzétette a rendszer feladatait, a főbb szolgáltatások lényegi szempontjait és szabványait.

Megkezdődött a könyvtári személyzet továbbképzése; e házi tanfolyamok nemcsak a szakmai készségek színvonalának emelését célozzák, hanem a használók és a szolgáltatások középpontba állítását, valamint a személyzet megismertetését az egyetemi könyvtári rendszer perspektíváival. Ez utóbbiak legfontosabbika, hogy a jelenlegi, a különböző számítógépes rendszerek elérésére kialakított meta-OPAC helyett (amely az egyetemi állomány mintegy 25%-át tükrözi), egy-másfél éven belül átérnek egyetlen közös, kliens-szerver felépítésű, grafikus interfésszel rendelkező integrált könyvtári rendszerre. Megkezdődött az együttműködés a város más intézményivel annak érdekében, hogy létrejöhessen a „pisai virtuális könyvtár”.

A dokumentumok iránti növekvő igény kielégítésére az Ariel rendszert választották. A menedzsment-feladatok körébe tartozik a könyvtárpolitika, a szabványok és szabályzatok, a statisztika, fejlesztés, a számítógépes rendszerek és adatbázisok területén a centralizált irányítás, a személyzet és a szolgáltatások terén a 15 könyvtárra lebontott irányítás a jellemző.

(Mohor Jenő)

Lásd még 14, 24, 49, 62, 64, 93, 95

Közművelődési könyvtárak

00/031

BOSCHEINEN, Claudia: Mitarbeiter - das wichtigste Kapital? Zum Stellenwert der Personalentwicklung in Öffentlichen Bibliotheken: Ergebnisse einer Umfrage = Buch Bibl. 51. Jg. 1999. 10/11. no. 632-636. p.

Res. angol nyelven

Közművelődési könyvtárosok részvétele továbbképzésben: egy felmérés eredményei

Felmérés [forma]; Közművelődési könyvtár; Személyzet; Továbbképzés

A szerző 1999 elején kérdőívet küldött szét a nagyobb (legalább 20 munkatárral működő) német közművelődési könyvtárak vezetőinek, melyben a könyvtárosoknak a továbbképzésben való részvétele iránt érdeklődött. A 105 megkérdezett intézményből 85 küldött vissza értékelhető választ.

Bár a továbbképzésben való részvételt elvileg csaknem minden vezető (91%) fontosnak, sőt 58% nagyon fontosnak tartja, a tényleges gyakorlat vegyes képet mutat. A könyvtárak túlnyomó többségében hiányzik a személyzet szakmai fejlesztésének szisztematikus megtervezése. A megkérdezett intézményeknek mindössze 5%-ában dolgoztak ki továbbképzési tervet és vezetnek erről személyi kartotékot (további 2%-ban terveznek hasonlót), a többség alkalomszerűen él az adódó lehetőségekkel a különböző képzési formákat illetően.

A leggyakoribb továbbképzési lehetőség a külső intézmények (pl. a könyvtáros egyesületek ill. szövetségek, vagy a Német Könyvtári Intézet) által rendezett szemináriumokon való részvétel, de gyakori a saját munkahelyen történő továbbképzés is.

A részvétel terhéért nagyrészt a könyvtár vállalja magára. A továbbképzésben töltött időt általában munkaidőnek tekintik (91%), és nem a dolgozók szabadságát terhelik vele. A házon kívüli tovább-

képzésben való részvétel költségeit az esetek többségében a munkahely ill. a fenntartó fedezi (az említések aránya 89%), ritkábban maga a résztvevő (az említések aránya 40%).

Mekkora összeget fordítanak a könyvtárak dolgozóik továbbképzésére? A megkérdezettek intézmények fele (53%) tudott csak konkrét összeget megnevezni, közülük 26% személyenként és évenként kevesebb mint 100 DM-et költ e célra, a válaszolók 17%-a 100 és 200 DM közötti összeget, 2% 200 és 300 DM között, 8% pedig 300 DM felett. Számos könyvtár azonban nem ismeri pontosan az e célra fordított összeget, mert a költségek nagyobb részét a város fedezi vagy központilag történik a finanszírozás.

A könyvtárak fele (57%) tudatosan törekszik arra, hogy a továbbképzés során egyénileg megszerzett ismeretek átadását a többi munkatárs számára is biztosítsa. Az uralkodó forma e téren a szóbeli beszámoló az érintett dolgozók szűkebb körében. Az esetek 17%-ában a szóbeli közlés mellett az ismeretek írásbeli átadására is lehetőség nyílik, többnyire a helyi tájékoztató lap keretében. A vezetők 43%-a viszont azt nyilatkozta, hogy semmilyen szervezett ismeretátadási módot nem tud biztosítani a szoros munkaerő létszám és a feszített munkaidő miatt.

Ki a felelős a továbbképzések kézben tartásáért? A vezetők fele (51%) szerint náluk nincs olyan személy, aki megnevezhetően felelős lenne, 49% nevezett meg olyan munkatársat, aki személyzeti menedzserként felelősnek mondható (az esetek többségében azonban más feladatok mellett). Még a nagy létszámmal dolgozó könyvtárakban is ritkaságnak számít, hogy egy személy vagy egy részleg fő feladatként a személyzeti fejlesztés kérdéseivel foglalkozzék.

A fentiekből következik, hogy a könyvtárak többségének (67%) semmilyen továbbképzési (személyzeti fejlesztési) programja nincsen. A vezetőknek mindössze 17%-a válaszolta azt, hogy rendelkezik ilyen tervvel, 16% pedig „most dolgozik annak ki-

munkálásán”. A vezetők többségének véleménye szerint ilyen program kidolgozására nem jut idő (a válaszok 55%-a), nincs rá munkaerő (43%), nincs rá pénz (17%). Sok vezető úgy véli, hogy a létszámleépítések és a rigorózus gazdasági megszorítások jelenlegi időszakában személyzeti fejlesztési tervek kidolgozása teljesen irreális és hiábavaló.

(Katsányi Sándor)

00/032

GRAF, Angela: Ist die Öffentliche Bibliothek noch zeitgemäß? Überlegungen anlässlich eines Jubiläums = Buch Bibl. 51. Jg. 1999. 7/8. no. 489-491. p.

Res. angol nyelven

A közkönyvtár lemond szociális szerepéről?

Hátrányos helyzetű olvasó; Könyvtári hálózat; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Városi könyvtár

Alapításának századik évfordulóját ünnepelte 1999-ben Hamburg közkönyvtára, a Bücherhalle. A létrehozás annak idején magánkezdeményezésre történt, (az 1765 óta működő, s a felvilágosodás eszmevilágát képviselő hamburgi Patrióta Egylet támogatásával), a városi tanács csak évekkel később vette szárnyai alá. Hamburg évtizedeken át – August Bebel szavaival – „a szociáldemokrácia fővárosa” volt, az egykor szociális és demokrata szempontok szerint kormányzott, a közműveltség átfogó emelésére törekvő Hanza-város vezetői azonban egyre kevesebbet őriznek már politikájuk hajdani gyökereiből.

A Bücherhalle egyike azon kevés intézménynek, mely a város hagyományainak megfelelően a lakosság kulturális szükségletét a legszélesebb körben kielégíteni törekedett. Ma azonban nem ezt látjuk. A város vezetősége ui. 1994 és 1997 között az intézmény éves költségvetését öt millió DM-mel (a teljes összeg 13%-a) megkurtította, ezért 1997-ben 13 fiókkönyvtárat be kellett zárni. Ezek az intézmények régi munkásnegyedekben, szociálisan „nehéz” városrészekben működtek. Ugyanakkor terv-

be vették a kölcsönzések számához igazodó használati díj bevezetését is: aki sokat olvas, fizessen is sokat. A város vezetősége szerint a bezárt intézmények olvasói még elfogadható távolságra találnak nyitva maradt fiókot. Ámde ha a bezárt könyvtárak olvasói valóban felkeresnék a megmaradt fiókokat, nem lenne, aki kiszolgálja őket, mert a személyzet is csökkentették a bezárások arányában.

A Bücherhalle távlati terve elvileg megfogalmazza azt a veszélyt, hogy az információs társadalom polgárai két táborra szakadnak: egy kiváltságos részre magas iskolai végzettséggel és jó társadalmi-gazdasági státusszal, s egy másik, hátrányos helyzetű csoportra, melynek tagjai már „nem lesznek képesek az információkat tudássá alakítani”. A fiókkönyvtárak megszüntetésével a könyvtár eleve lemond az utóbbiakról, a csak potenciális olvasókról és könyvtárhasználókról, nem kínál többé nekik lakóhelyük közelében elérhető dokumentum-választékot. Miközben a könyvtár koncepcionális terve súlyos társadalmi problémaként megállapítja, hogy a funkcionális analfabéták száma fokozatosan növekszik, ugyanakkor gyakorlatilag kizárja őket a könyvtárból. Innét már csak egy kis lépés annak nyílt elismerése, hogy „Az ostobák úgyis elvesztek, forduljunk kulturális kínálatunkkal a privilegizáltak felé.” Ilyen elvek alapján történik egyébként Hamburgban az operaház, a városi színház magas fokú szubvencionálása, miközben a külvárosok kulturális kínálata állandóan szűkül.

A Bücherhalle távlati terve nyíltan lemond a szociális feladatok vállalásáról. A könyvtár igazgatója, Hella Schwemer-Martienssen szerint a visszaszorított gazdasági körülmények között semmilyen mozgástere nincs már a szociális tevékenységnek. Ha azonban a közkönyvtár már nem a széles közösség, hanem csak az információkban egyre gazdagabbak érdekeit szolgálja, kérdéses, hogy legitim-e még a közösség adóját egy ilyen intézményre fordítani? A piaccal való flörtölés, a kulturális ajánlat önköltséges áron való nyújtásának szándéka – ha követke-

zetesen végiggondoljuk – csak az intézmény teljes privatizációjához vezethet. De akkor tessék ezt a célt nyíltan kimondani!

(Katsányi Sándor)

00/033

PARKER, Sandra - BANWELL, Linda - RAY, Kathryn: The LOGOPLUS project: a seamless transition? = Libr. Manage. 20.vol. 1999. 5. no. 273-282.p.

A LOGOPLUS projekt: zökkenőmentes volt-e az átmenet? A közigazgatás átszervezése és a közkönyvtárak Nagy-Britanniában

Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár; Kutatási jelentés [forma]; Szolgáltatások

A cikk a LOGOPLUS projekt eredményeit ismerteti. E projekt célja az volt, hogy megvizsgálja, mennyire volt zökkenőmentes a brit közkönyvtárak személyzete és olvasói számára 1995–1998-ban a helyi önkormányzatok átszervezése. Kilenc önkormányzatban végeztek esettanulmányt. A következő területeket vizsgálták: politika, pénzügyi kérdések, integráció, együttműködés, személyzet, kommunikáció, használók. Az eredmények több sikertényezőit is kimutattak, amelyek hozzájárultak a zökkenőmentes áttéréshez: a kiváló szolgáltatások mellett elkötelezett tanácsadók és vezetők; elegendő pénzügyi támogatás az átmeneti időszakban; hatékony vezetés; a célok világos meghatározása; többféle szakértelem, megértő felhasználók. Néhány könyvtár azonban kárt szenvedett, mert a tanácsadók vagy vezetők nem látták tisztán a célt; nem volt elegendő pénz; a vezetőknek nem volt megfelelő kommunikációs jártasságuk; a személyzet egyáltalán nem, vagy csak alig részesült képzésben.

(Autoref.)

Lásd még 4, 9, 12, 41

Iskolai könyvtárak

00/034

BRYKCYŃSKA, Maria: O bibliotekach szkół prywatnych słów parę = Bibliotekarz. 1999. 7-8. no. 18-20. p.

Lengyelország: Néhány szó a magániskolák könyvtáiról

Iskolai könyvtár; Magánkönyvtár

A cikk címe félrevezető, ui. csak a *felsőoktatás területén* található magánintézmények könyvtáiról van benne szó. Az országban ez a felsőoktatási intézménytípus évről-évre gyarapodik: míg 1996-ban mindössze 75, addig 1998-ban már 133 magánegyetem vagy főiskola működött.

Könyvtári szempontból az egyre több hallgatót képző magánintézmények ellátottsága több szempontból is problematikus. Sok ilyen intézményben nincs vagy alig van könyvtár, s így a hallgatóság az állami felsőoktatási intézmények könyvtárait és az egyéb tudományos könyvtárakat veszi tömegesen igénybe, holott köztudott: a könyvtárügy másutt is „szűk keresztmetszet”. További számos intézmény csak jegyzetkölcsozást folytat, aminek következménye a diplomamunkák írásakor mutatkozik meg: a szakdolgozók minden kutatóhelyet ellepnek ilyenkor az állami könyvtárakban.

Vannak aztán – elvéve – olyan magániskolák is, amelyek munkáját fejlett könyvtár segíti. Az ilyen iskolák rendszerint kutatóintézetek magánvállalkozásai. Ilyen intézményt működtet pl. a Rendszerkutatási Intézet.

Összegezve: a tetemes tandíjat fizető hallgatók korántsem mindenütt részesülnek teljes ellátásban. Ezt az anomáliát mielőbb fel kellene számolni, amire – persze – nincs remény. Azt azonban el kellene érni, hogy a magánegyetemek és főiskolák alapszabályában megjelenjék a könyvtár, s ily módon legalább elinduljon a lehetetlen helyzet felszámolása, különben a képzés színvonala látja kárát a dolog-

nak. A lengyel könyvtáros egyesületnek is illenék felvállalnia az ebben a szektorban gyülekező problémáknak (legalábbis) módszeres regisztrálását.

(Futala Tibor)

Tudományos és szakkönyvtárak

00/035

KUUSINEN, Iiris: Merikirjasto Avattu = Signum. 32. vol. 1999. 5. 130 no. 98.p.

Tengerészeti könyvtár nyílt Finnországban

Szakkönyvtár -természettudományi

1999. július 29-én nyitották meg a tengerészeti könyvtárat a délkelet-finnországi kikötővárosban, Kotkában. Az intézmény sajátos keveréke a felsőoktatási és a közkönyvtárnak. Fenntartója a tartományi szakfőiskola és a tengerhajózási szervezetek. Célja, hogy országos, sokoldalú információs központként működjön a tengerészeti szakemberek, az érdeklődők és az oktatás számára. Gyűjtőkörébe tartoznak a szakterület könyv-, folyóirat-, térkép- és CD-ROM-változatban megjelenő dokumentumai egyaránt. Emellett fenntartja az egy év óta működő Majakka elnevezésű virtuális könyvtárat is, amely sokoldalú link-gyűjtemény az Interneten lévő tengerészeti témájú információkhoz.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 70

Egyéb könyvtárak

00/036

SPILLER, David: Libraries in the workplace: the UK special library statistics experience = INSPER. 33. vol. 1999. 2. no. 63-72. p.

Könyvtárak a munkahelyen: brit felmérés

Felmérés [forma]; Üzemi szakkönyvtár

A cikk három, brit munkahelyi könyvtárakra irányuló kutatást mutat be. Ismerteti a szóban lévő könyvtártípus felmérésének problémáit, különös tekintettel a meghatározásukkal, azonosításukkal, valamint a válaszadás elégtelenségével kapcsolatos akadályokra. Tárgyalja a különféle kutatási módszereknek, valamint az adatok bemutatási módjainak előnyeit és hátrányait; bemutatja a különféle szektorokból gyűjtött adatok összesítésének és összehasonlításának folyamatait. Az egyes kérdéseket példákkel szemlélteti. Röviden kitér egy telefonos felmérésre is, amely a munkahelyi könyvtáraknak a személyzet fejlesztésére gyakorolt hatását vizsgálta.

(Autoref.)

00/037

SADOKOVA, N.: Vlast' i informáciá = Biblioteka. 1999. 8. no. 33-34. p.

Hatalom és információ

Hivatali könyvtár

A cikk a Szaha (Jakutia) Köztársaság Elnöki Könyvtárát ismerteti. Az 1993-ban létesített könyvtár önálló eleme az elnöki adminisztrációnak.

Feladata az elnöki, a parlamenti, az önkormányzati apparátus információval való ellátása, aminek a könyvtár – meglehetősen a köztársasághoz tapadó – információs szolgáltatások nyújtásával tesz eleget. Amióta számítógépekkel rendelkezik (az általa alkalmazott programok: Konsul'tant Plus, ASU, Biblioteka), ki tudja elégíteni a különösen speciális kéréseket is. Használóinak száma 639 fő, a politikai elit színe-java.

Szervezeti egységei: az adatbázisok fejlesztését is végző gyarapítás, a hivatalos kiadványokból való tájékozódásért is felelős olvasószolgálat, valamint a könyvtár tájékoztató kiadványait szerkesztő és a másolatszolgáltató információs–bibliográfiai osztály.

Más könyvtárakkal való kapcsolatait részint a funkció és a gyűjtőkör (elnöki könyvtárak, jogtudományi-gazdasági tájékoztató intézmények), részint pedig a „köztársasági szomszédság” határozza meg, illetve ösztönzi.

A közeljövőben a könyvtár az Internetre is kijut. Megemlítendő még az igen szerteágazó és ambíciózusan kezelt dokumentáció az elnökről és működéséről. Ilyenek találhatók benne: szereplések (cikkek, beszédek, előadások), üzenetek, „ad hominem”-dokumentumok, javaslatok, levelek, állampolgári levelek az elnökhöz, elnöki találkozók a köztársaság társadalmának képviselőivel. Mindezek külön-külön dossziékban és időrendi mutatózással.

(Futala Tibor)

00/038

ARLT, Jörg: Neue Wege für die Brandenburger Gefängnisbibliotheken = Buch Bibl. 51. Jg. 1999. 7/8. no. 494-496. p.

Börtönkönyvtárak Brandenburg tartományban

Börtönkönyvtár; Felmérés

Brandenburg tartomány közművelődési könyvtárainak szakmai ellátó központja 1992-ben kapcsolatba lépett a tartományi igazságügyi minisztériummal, azzal a céllal, hogy szakmai tanácsadóként bekapcsolódjon a börtönkönyvtárak szervezésébe, el látásába és működtetésébe is. 1994-ben a minisztériumtól engedélyt kapott a tartomány tíz börtönkönyvtárának látogatására, ez lehetővé tette a könyvtárak állapotának szakmai felmérését.

A helyzet értékelésében a kiindulópont és viszonyítási alap a Német Könyvtári Intézetnek a börtönkönyvtárak részére 1986-ban kiadott irányelvei voltak. Ehhez képest a dokumentumellátottság Brandenburg tartomány börtöneiben 75%-os volt, azonban a meglévő művek 20%-a tartalmilag elavult. Az összetétel általában nem felelt meg a kívánalmaknak: a szépirodalom aránya sok helyen 85% vagy még magasabb, a szerény mennyiségű ismer-

retközlő irodalom nagyrészt elavult, az AV dokumentumok és a periodikák pedig csaknem teljesen hiányoztak. A törvénykönyvek mindenütt megtalálhatók voltak ugyan, de hiányoztak az értelmező szövegeket tartalmazó kiadások. Idegen nyelvű művek egyáltalán nem voltak.

A katalógusokat könyvjegyzék helyettesítette, mely egyúttal állománynyilvántartásul is szolgált. (Két helyen volt cédulakatalógus). A könyveket a raktárból kéri lappal lehetett kikérni, két helyen volt szabadpolcos hozzáférési lehetőség.

Forgalmi statisztikát nem vezettek, becsült adatok szerint az elélttek 30-50%-a használta a könyvtárakat, átlagosan használónként havonta két kötetet.

Szervezetileg a könyvtárak a gazdasági részleghez tartoztak, kivéve Brandenburg városát, ahol a nevelői szolgálathoz. Teljes munkaidejű könyvtárosi munkakör csak Cottbusban volt, ott viszont a könyvtárvezetőnek a könyvtárosi mellett számos más feladatot is el kellett végeznie.

A felmérést követő javaslatok közül a legfontosabb egy börtönkönyvtári szakmai központ felállítására volt, mely a javaslat szerint az igazságügyi minisztérium mellett működne, ez a terv azonban mindmáig nem valósult meg. 1995-97 között kisebb-nagyobb előrelépések történtek: kidolgozták „A börtönkönyvtárak feladatai és működésük rendje” c. kiadványt, Cottbusban idegen nyelvű gyűjteményt hoztak létre (mivel a német börtönökben az utóbbi években állandóan növekszik az idegen anyanyelvű elélttek száma). A cottbusi idegen nyelvű gyűjteményt letétként vagy könyvtárközi kölcsönzéssel a többi börtönkönyvtár is igénybe veheti, de jelenleg a nagyobb börtönök könyvtáraiban már folyik a saját gyűjtemény kialakítása is. Megtörtént a börtönkönyvtárak és a helyi városi könyvtárak közötti kapcsolat felvétele, két helyen konkrét együttműködési szerződést kötöttek.

Az előbbre lépés fontos mérföldkövet jelentette, hogy 1998 decemberében Brandenburgban szakmai konferenciát tartottak a börtönkönyvtárak

ügyéről. Szervezője a tartományi igazságügyi minisztérium volt, résztvevői a minisztérium, a tartományi kulturális élet és a közművelődési könyvtári ellátó központ és a tartomány börtöneinek képviselői, valamint hat, könyvtárosként dolgozó elitelt.

Jelenleg egy munkacsoport keretében kívánnak egyrészt a börtönkönyvtárak szakmai kérdéseivel foglalkozni, másrészt e könyvtárak elfogadtatása érdekében lobbizni. (Jelenleg ugyanis a börtönkönyvtárak a szabadidős tevékenységek között elismertségben az utolsó helyen állnak, jóllehet az elítéltek

30%-a igénybe veszi ezt az intézményt.) A munkacsoport tervei között szerepel:

- „A börtönkönyvtárak feladatai és működésük rendje” c. irányelv megvitatása.
- a könyvtári statisztika bevezetése,
- az állományfeltárás módjának javítása,
- újságok és folyóiratok kölcsönzésének bevezetése,
- az idegen nyelvű állomány meghonosítása,
- a video, a CD, a CD-ROM meghonosítása, a számítógépes hozzáférés bevezetése.

(Katsányi Sándor)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

00/039

MIEDTKE, Erwin: Ein Lektoratsdienst für Internetquellen. ILEKS geht in den Echtbetrieb: Ein Arbeitbericht = Buch Bibl. 51. Jg. 1999. 10/11. no. 622-625. p.

Res. angol nyelven

Gyarapítási tanácsadás Internet-forrásokhoz: az ILEKS megkezdi működését

Állománygyarapítási tanácsadó; Együttműködés-belföldi; Elektronikus publikáció; Számítógép-hálózat; Városi könyvtár

A BINE (Bibliothek + Internet = Navigation und Erschliessung) projekt keretében a brémai városi könyvtár létrehozta a közkönyvtárak számára az Internet-források közös, hálózati feltárásának és értékelésének tartalmi és technikai előfeltételeit (ILEKS, Internet-Lektoratsservice). A projekt folytatásaként a brémai városi könyvtár az ILEKS szolgáltatást rendszeressé teszi, bemutatására az 1999. évi frankfurti könyvvásáron kerül sor.

A brémai városi könyvtár a szolgáltatáshoz országszerte új partnereket keresett. Adatbázis-szolgáltatóként a GBV-vel (Gemeinsamer Bibliotheksverband der norddeutschen Länder), adatszolgáltatóként pedig további közkönyvtárakkal kötött szerződést. A közreműködő közkönyvtárak egy-egy szakterület gondozását vállalták el: Berlini Központi és